

GENÇ YOKSULLUĞUNUN TEMEL BELİRLEYİCİLERİ: EĞİTİM VE DÜZGÜN İŞ

Süheyla ERİKLİ*

ÖZ

Yoksulluk her yaş grubunu farklı yönlerden etkileyen ve buna bağlı olarak her yaş grubu için farklı önlemlerin alınmasını gerekli kılan bir sorun alanıdır. Yoksulluk sorununun çözümünde özellikle yoksul olan gençler kilit rol oynamaktadır. Yoksulluk sorunu gençlik döneminde çözülemez, birey yoksulluktan kurtulacak geliri elde edemezse gelecek kuşakların yoksul olma ihtimali oldukça yüksek olacaktır. Bu dönemde gelirin yüksek olması ise bireyin yüksek eğitim seviyesine sahip olmasına ve "düzgün iş" niteliği taşıyan bir işte istihdam edilmesine bağlıdır.

Bu çalışmada ailesi yoksul olması nedeniyle kendisi de yoksul sayılan 15-24 yaş arasındaki gençlerin eğitim seviyesi ve istihdam içerisindeki konumu hakkında bir profil çizerek genç yoksulluğunun azaltılmasında etki olan faktörler analiz edilmeye çalışılmaktadır. Çalışmada literatür taraması aracılığıyla genç yoksulluğu, eğitim ve düzgün iş ilişkisi ortaya koyulmaya çalışılmış ve mevcut durumun analiz edilmesi amacıyla Türkiye İstatistik Kurumu TÜİK verilerinden yararlanılmıştır.

Çalışma sonucunda eğitim seviyesi arttıkça genç yoksulluğu oranının azaldığı görülmekle birlikte istihdamda yer almanın yoksulluktan kurtulmaya yetmediği; istihdamda yer alan gençlerin çoğunun yoksulluk sınırı altında kaldığı görülmektedir. Bu durum yoksulluktan kurtulmada istihdamda yer almaktan ziyade istihdamın niteliğinin önemini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla düzgün işler yaratılmadığı sürece istihdamda yer almanın sorunun çözümünde etkili olmayacağı belirtilebilir.

Anahtar Kelimeler: Genç Yoksulluğu, genç işsizliği, eğitim, düzgün iş

* Araştırma Görevlisi, Gazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkiler Bölümü

YOUTH POVERTY'S THE MAIN DETERMINANTS: EDUCATION AND DECENT WORK

ABSTRACT

Povert is phenomenon, which differently effects different age range. It is vital, especially young poverty "Young poverty" is used to describe for young people in poor families, 15-24. Young period correspond to fragile area of poverty. If youth individuals can't develop by the requiments of our age and have enough income for protection against poverty this period, future generations will be a high risk of poverty. So, policy makers have to take various measure for eliminate the poverty.

This study focus on analyze main determinants for young poverty, which review the literature, firstly. TÜİK is date institution that is given data place following.

Consequently If education level is higher, young reduce poverty's rate by TÜİK. But most of the working young is below the poverty line. Although young is employee, you don't get rid of poverty. It reveal that decent work and education's is important for youth poverty solution.

Keywords: Youth poverty, education, young unemployment, decent work

GİRİŞ

En basit tanımıyla bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu olarak tanımlanan yoksulluk, günümüzde sınırları zor çizilen, çok boyutlu bir sorun haline almıştır. Yoksulluğun belirleyicileri olarak maddi yetersizliklerin yanı sıra artık bireylerin sağlık ve eğitim hizmetlerinden yeterince yararlanamamaları, bilgiye ulaşamamaları, topluma göre daha az tüketmeleri, vb. gibi kriterler de kullanılmaktadır. Tanım alanı oldukça genişleyen ve her yaş grubunu farklı açılardan etkileyen yoksulluk, hiç şüphesiz geleceğin mimarları olan gençleri derinden etkilemektedir. Yetişkinliğe adım atacak olan genç, çocukluktan devraldığı sorunlara ek olarak bu dönemde ekonomik ve toplumsal sorunlarla da mücadelede etmek durumunda kalmaktadır.

Gençlerin yaşamında gerek ekonomik gerekse sosyal açıdan birçok soruna neden olan yoksulluk, bu süreçte çözülmediği takdirde bireyin yaşamında döngüsel bir sorun haline gelmekte; nesiller arası transfer sonucunda adeta "babadan oğula geçen" bir hal almaktadır. Bir diğer ifadeyle yoksul bir ailenin ferdi olan çocuk, gençlik döneminde niteliklerini geliştirerek gelir düzeyi yüksek ve güvenceli bir alanda istihdamda yer alamadığında gelecek kuşaklar yoksulluk zincirinin bir halkası olmaya devam edecektir.

"Genç yoksulluğu" literatüre yeni giren ve buna bağlı olarak henüz standart ölçümü ve tanımı olmayan bir kavramdır. Çoğunlukla ailesi yoksul olan gençler yoksul sayılmakta; genç yoksulluğu aile eksenli açıklanmaktadır. Genç yoksulluğu kapsamına kimlerin dahil edileceğinin henüz kesin olarak belirlenememiş olması ve Türkiye'de gençlerin durumlarını tespit etmeye yönelik verilerin kısıtlı olması sorunun çözümünü zorlaştırmaktadır.

Türkiye genç nüfusun oldukça yüksek olduğu dünya ülkelerinden biri olup 2000-2025 yıllarını kapsayan dönem Türkiye için "demografik fırsat penceresi" olarak tanımlanmaktadır. Demografik fırsat penceresi ile kastedilen toplam nüfus içerisinde çalışabilir nüfusun en yüksek oranda olmasıdır. Söz konusu dönemde gençlerin sosyo-ekonomik durumlarının tespit edilerek gelişimleri için gerekli yatırımların yapılması yoluyla nitelikli bir genç nüfus yetiştirilmesi halinde nüfus yapısı bir fırsata dönüştürülecek; gerek ülke gerekse gençler açısından ekonomik ve sosyal birçok gelişme sağlanabilecektir.

D) GENÇ YOKSULLUĞU

Yoksulluk, bireyin özellikle gençlik döneminde çok yönlü bir sorun alanı olarak kendini göstermektedir. Çocukluk döneminde sağlık sorunları ve beslenme yetersizliği şeklinde kendini gösteren soruna gençlik döneminde, eğitim hizmetlerinden yararlanamama ve istihdam sorunu da eklenmektedir. Diğer bir yandan, yoksul gençler sık sık toplumsal katılım, sosyalleşme, boş zamanlarını değerlendirme ve hobilerini gerçekleştirmede gibi birtakım sosyal sorunlarla da karşılaşmaktadırlar. Bu durum yoksul gençlerin çevreleriyle, özellikle arkadaşlarıyla olan ilişkilerini etkileyerek kendilerine güven konusunda sorun yaşamalarına neden olmakta ve gençlerin kendilerini utangaç, dışlanmış ve hatta etiketlenmiş olarak hissetmeleri sonucunu doğurmaktadır (Treanor, Impacts of Poverty on Children and Young People Briefing, 2013).

Genç yoksulluğunun nedenlerini araştıran çalışmalar genel olarak iki grup halinde incelenebilir. Bir gruba göre gençler arasında yoksulluk riskini arttıran faktörler işsizlik, düşük ücret ve düşük eğitim seviyesi olarak belirlenmiştir (Pavis, Platt, Hubbard, 2000: 26-27). Bu çalışmalara göre gençlik dönemi yoksulluk sorunu karşısında pasif rolden aktif role geçiş anlamına gelmektedir. Bu nedenle gençlik döneminde bireyler iş piyasasının gerektirdiği niteliklere uygun yetiştirildiğinde yoksulluktan kurtulabilecektir. Bu durum ülkede uygulanan gençlik politikalarının özellikle dezavantajlı grupta yer alan yoksul gençler için ciddi önem arz ettiğini göstermektedir. Diğer gruptakilere göre ise ebeveynlerin durumu genç yoksulluğunu arttırıcı bir etki yaratmaktadır (Berthoud ve Robson, 2003: 29). Burada ebeveynlerin durum ile kastedilen, çocuğun tek ebeveyn ile yaşaması ve ebeveynlerinin çalışıp çalışmaması durumudur. Tek ebeveynle yaşayan çocuklar iki ebeveynli aileye göre daha yüksek yoksulluk riski altındadır. Diğer yandan, işsiz ebeveynlere sahip bir çocuğun işi olan bir ailede yaşayan çocuğa göre yoksulluk riski daha yüksektir. Ebeveynlerden her ikisinin de çalışmadığı 2 çocuklu bir ailenin karşılaşacağı yoksulluk riski, sadece bir ebeveyni çalışan aileye göre 4 kat, sadece annenin çalıştığı bir aileye göre ise 14 kat fazladır. Buna karşılık, ebeveynlerden her ikisinin de çalıştığı ailede çocukların yoksulluk riski oldukça düşüktür (Erken Yaşlarda Çocuk Refahı ve Kadın İstihdamı Politika Belgesi, 2013).

A) Genç Yoksulluğu ile Mücadelede Eğitimin Önemi

Eğitim politikaları 2. dünya savaşından itibaren ekonomi politikalarının içinde önem kazanmış, devletler eğitim aracılığıyla bireylerin üretim kapasitelerini arttırarak kalkınmaya çalışmışlardır. Milton Friedman'a göre devletlerin eğitim alanında müdahalede bulunmasının temelinde iki argüman yer almaktadır (Friedman, 2011: 116-117). Bu argümanlardan ilki "dışsal etkiler" dir. Dışsal etkiler eğitimin parasal olarak ölçülemeyen yararlarını ifade etmektedir. Örneğin toplumsallaşmayı sağlama, demokratik katılımı özendirme, suç oranlarını azaltma gibi işlevler bu kapsamda değerlendirilmektedir. Devletin eğitime müdahale etmesinin bir diğer nedeni çocuklar ve diğer sorumluluğu olmayan kişilere karşı devletin paternalist (korumacı) himayesidir. Çocuğuna asgari düzeyde öğretim sağlamaya maddi gücü yetmeyen ebeveynlerin ve kırsal alanda eğitim kaynaklarına erişimin zor olması eğitimin devlet tarafından sağlanan bir hizmet olmasını gerekli kılmaktadır (Friedman, 2011: 116-117). Bu noktada devlet eğitim aracılığıyla toplumda fırsat eşitliği yaratmakta ve toplumsal tabakalar arasında dikey hareketlilik sağlamaktadır. Eğitim aracılığıyla bireylerin yüksek beceri gerektiren işlerde çalışmalarını sağlanarak işsizlik ve yoksulluk riskini azaltılmaktadır; bireylerin daha kaliteli işgücü olarak daha nitelikli işlerde istihdam edilebilmelerine olanak sağlanmaktadır (Karadeniz, 2007: 79).

Ailenin geliri çocuğun alacağı eğitimin kalitesi ve eğitim düzeyi üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Bireyin ailesinin gelirinin düşük, sosyal çevresinin dar olması bireyin daha düşük eğitim almasına ve sosyal çevrenin olanaksızlığına bağlı olarak düşük gelir elde etmesine neden olmaktadır. Düşük gelir ise sağlıklı beslenememe, sosyal yaşama katılımı kısıtlama gibi sorunlara neden olarak yoksulluğu doğurmaktadır (Tezcan, 2012: 440). Yoksulluk nedeniyle bireylerin yetersiz eğitim alması bir yandan yoksulluğu devam ettirici bir etki yaratırken; bir diğer yandan bu bireylerin topluma katkılarının da düşük düzeyde kalmasına neden olarak ülkenin kalkınmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle yoksullukla mücadelede eğitim konusu sosyal politika alanında ve ekonomik kalkınmada önemli bir unsuru teşkil etmektedir.

Neo-klasik iktisat anlayışı içerisinde yer alan Beşeri Sermaye Teorisi her ne kadar yoksulluk ile eğitim arasında doğrudan ilişki kurmasa da eğitim düzeyi yükseldikçe istihdam edilebilirliğin artacağını vurgulamaktadır. Teoride eğitim konusu genel eğitim ve mesleki eğitim olarak 2 ayrı çerçeve değerlendirilmektedir. Teoriye göre eğer bireyler çalışmak yerine eğitim seviyelerini yükseltirlerse eğitimlerini tamamladıktan sonra aldıkları ücret eğitim öncesinde alacakları ücret düzeyine göre yüksek olacaktır. Dolayısıyla

eğitim süreci sonucunda eğitim süresince alışamamanın maliyetinin telafi edileceği ve daha yüksek düzeyde bir gelir elde edileceği vurgulanmaktadır.

B) Düzgün İş

Düzgün iş kavramı ILO tarafından resmi olarak ilk kez 1999 yılında Uluslararası Çalışma Konferansı'nda gündeme getirilmiştir. Düzgün iş insan onuruna yakışır çalışma koşullarında, işçi sağlığı ve güvenliğine uygun, sosyal güvenlik imkanları ve sendika aracılığıyla temsil edilebilme olanaklarına sahip, zorla çalıştırma ve çocuk işçiliğinin olmadığı, yaptığı iş karşılığında hak ettiği ücreti alabilen, çalışmaya ilişkin temel hak ve ilkelerin işçi, işveren ve hükümetin uzlaşması içinde gerçekleştirilmesidir (Palaz, 2005: 481). Düzgün iş ile ulaşılmak istenen hedefler 4 kategoriden oluşmaktadır. Bu hedefler çalışma hakkı, çalışanların temel haklarının korunması, sosyal korumanın geliştirilmesi ve sosyal diyalogun özendirilmesi olarak sıralanabilir.

Düzgün iş kavramının temel hedeflerinden ilkinin oluşturan çalışma hakkı ülkelerin sahip oldukları ideolojik ve siyasi yapıları ve dolayısıyla kanuni düzenlemeler ile yakından ilgilidir. UÇÖ ve benzeri uluslararası yapıların kurulması devletlerin bu konu üzerinde daha hassas durması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Ghai, 2006:7-8). Türkiye'de çalışma hakkı anayasal olarak güvence altına alınmıştır. 1961 anayasasının 42. maddesinde "Devlet çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için, sosyal iktisadi ve mali tedbirlerle çalışanları korur ve çalışmayı destekler; işsizliği önleyici tedbirler alır" ifadesi yer almaktadır. 1982 tarihli anayasada ise çalışma hakkı sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler başlığı altında açıklanmıştır. Buna göre 1982 anayasasının 49. maddesinde "Çalışma herkesin hakkı ve ödevidir. Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır." şeklinde düzenlenmiştir.

Düzgün iş kavramının bir diğer unsurunu çalışanların temel haklarının korunması oluşturmaktadır. ILO'nun tanımına göre işçilerin 5 temel hakkı bulunmaktadır. Bunlar köleliğin ve zorunlu emeğin yasaklanması, sömürü çocuk işçiliğinin yasaklanması, ayrımcılığın ortadan kaldırılması, örgütlenme özgürlüğü ve toplu pazarlık hakkıdır (Palaz, 2005: 488). Ayrıca işe alımda fırsat eşitliğinin sağlanması, ücret eşitliğinin olması, çalışma sürelerinin çok uzun

olmaması gibi çalışma koşullarının da önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bu noktada çalışanların temel haklarından bahsederken sadece ücretli çalışanlar değil bunun yanı sıra kendi hesabına çalışanlar ve evde çalışanlar, süre bakımında tam zamanlı-kısmi zamanlı olarak çalışanlar ve kadınlar, erkekler ve çocuklar, göçmenler gibi işgücü piyasası içerisinde yer alan bütün bireyleri kapsadığı belirtilmektedir (Ghai, 2006: 11). Türkiye'de çalışanların temel haklarının anayasal düzeyde güvence altına alındığı görülmektedir. 1982 Anayasasının 18. maddesinde angarya yasaklanmıştır. Anayasanın 55. maddesinde ise devletin, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alacağı belirtilmektedir. 4857 sayılı İş Kanunu ise çalışma koşullarını doğrudan düzenlemiştir. Örneğin İş kanununun 41. maddesinde fazla çalışma ücreti belirlenmiş, 71. maddede ise çalıştırma yaşı ve çocukları çalıştırma yasasına ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

Düzenli işin bir diğer unsuru olan sosyal koruma ise beklenmedik olaylar ve kırılmalıklar karşısında güvenliğin sağlanmasını ifade etmektedir. Bir diğer deyişle sosyal koruma hastalık, kaza, işsizlik, yoksulluk, doğal afet, savaş durumu ve aşırı ekonomik dalgalanma döneminde bireylerin korunmasını kapsamakla birlikte kırılma grubu oluşturan yetim veya terk edilen çocukların, eşinden ayrılan kadınların ve yaşlıların da koruması gerektiği vurgulanmaktadır (Ghai, 2006: 14).

Düzenli işin son unsuru olan sosyal diyalog ise demokratik katılım ve temsil için hayati bir öneme sahiptir. Ayrıca işgücü piyasasının etkin işlemesi için sosyal diyalogun geliştirilmesi önem taşımaktadır (Ghai, 2006: 18). İlk sosyal diyalog uygulamaları İskandinav ülkelerinde görülmekte olup sosyal diyalog, genel olarak demokratik rejimle yönetilen ülkelerde işçi ve işveren örgütlerinin gerek kendi arasında gerekse toplumda diğer organize olmuş çıkar grupları ile birlikte, temel ekonomik ve sosyal politikaların belirlenmesi için yapılan her türlü danışma ve müzakere sürecini ifade etmektedir (Yüksel, 2014: 113).

Düzenli işin 4 hedefini oluşturan bu unsurlar aynı zamanda yoksullukla mücadele politikalarının da temel noktasını oluşturmaktadır (Gündoğan, 2010: 5). Yaratılan yeni işlerin "düzenli iş" niteliği taşıması durumunda yoksulluğun ortadan kalkacağı ve ülkede gelir eşitsizliğinin azalacağı vurgulanmaktadır. (ITUC, Decent Work in The Post-2015 Development Agenda, 2012). Bu amaçların yanı sıra küreselleşmenin adil bir şekilde gerçekleştirilmesi ve sürdürülebilir gelişmenin sağlanması için de "düzenli iş" in sağlanması gerektiği belirtilmektedir (www.ilo.org).

Binyıl Kalkınma Hedeflerinden incelendiğinde söz konusu hedeflerden ilkinin aşırı yoksulluğu ve açlığı ortadan kaldırmak olduğu görülmektedir. Bu hedefi gerçekleştirebilmek için belirlenen politikalardan biri ise herkes için, özellikle kadınlar ve gençler için üretken, sürekli ve insana yakışır işin sağlanmasıdır (www.tr.undp.org).

C) Genç İşsizliği

Sosyal politika açısından incelendiğinde gençlerin dezavantajlı gruplar içerisinde değerlendirildiği ve gençlere yönelik politikaların bu çerçevede oluşturulduğu görülmektedir. Gençlerin bu kategori içerisinde değerlendirilmelerde birçok faktör etkili olmakla birlikte istihdama katılımda karşılaştıkları zorluklarda önemli bir belirleyici olmaktadır. Bu zorluklar incelendiğinde ise genel olarak istihdama katılamama/işsizlik ve eksik istihdam sorunun ön plan çıktığı görülmektedir.

Genç yoksulluğunun temel belirleyicilerinden biri olan genç işsizliği konusunda literatürde henüz tanım birliğine varılamamıştır ancak genç işsizliği genellikle "çalışma irade ve iktidarına sahip olan, iş aramasına rağmen cari ücret düzeyinde iş bulamayan 15-24 yaş arası gençleri tanımlamak" amacıyla kullanılmaktadır (Murat ve Şahin, 2011: 44). Genç işsizliğinin nedenlerini araştıran teorik çalışmalar incelendiğinde liberal politikaların da etkisiyle beşeri sermaye yaklaşımının üzerinde sıklıkla durulduğu görülmektedir. Bu yaklaşım gençlerin okula devam oranlarının düşük olmasının ve becerilerini geliştirememelerinin genç işsizliğine neden olduğunu vurgulamakta; konuya arz yanlı yaklaşmaktadır. Neo-klasik yaklaşıma göre ise işgücü piyasasındaki katılımlar işsizliğe ve özel olarak da genç işsizliğine neden olmaktadır. Yine son yıllarda üzerinde durulan bir diğer yaklaşım ise uyumsuz eşleşme yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre gençlerin sahip oldukları eğitim ve beceri ile iş gücü piyasasının gereklerinin uyuşmaması sonucunda beceri uyumsuzluğu ortaya çıkmakta; bu durum bir yandan verimsizliğine neden olurken; bir diğer yandan genç işsizliğine neden olmaktadır. Genç işsizliğine yönelik diğer teoriler incelendiğinde ise İş Arama teorisinin genç işsizliğini gençlerin sık iş değiştirmeleri ile açıkladığı görülürken; Seçici İşten Çıkarma teorisi işverenin işten ilk çıkarmada genç işçilerin tercih edilmesi ile açıklamaktadır (Kılıç ve Bülbül, 2012: 41).

Eğitim sistemi ile işgücü piyasası ihtiyaçlarının uyumlu olmaması genç işsizliğinin artmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ülkelerde özellikle ticaret ve meslek liselerinin işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik eğitim vermesi ve bu eğitim kurumları aracılığı ile işgücü piyasasının ara eleman ihtiyacını karşılaması beklenmektedir. Ancak Türkiye'de çoğunlukla başarı düzeyi düşük öğrenciler tarafından tercih edilen liselerde, eğitimcilerin bilgilerinin güncel olmaması, eğitim araç ve gereçlerinin güncelliğini kaybetmesi ve eğitimin sektör ihtiyaçlarını karşılayamaması öğrencilerde aldıkları eğitimin işlevi konusunda olumsuz bir algı oluşmasına neden olurken; diğer bir yandan işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılamayan bir genç işgücü yaratmaktadır. Bu nedenle 2012 Mesleki ve Teknik Eğitim alıştayı'nda öğrenci profilinin değişmesine yönelik teşviklerin belirlenmesi hedeflenmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], Mesleki ve Teknik Eğitim alıştayı, 2012: 158).

II) GENÇ YOKSULLUĞUNUN GÖRÜNÖMÜ

Türkiye 2000-2025 yılları arasında demografik fırsat penceresi olarak nitelendirilen dönemi yaşamaktadır. Bu dönemin özelliği toplam nüfus içerisinde çalışabilir nüfusun en yüksek oranı kapsamasıdır. Bu dönemde genç nüfus nitelikli, çağın koşullarına uyum sağlayabilecek bir şekilde yetiştirildiğinde hiç şüphesiz gerek bireylerin gerekse toplumun kalkınma seviyesi artacaktır. Aksi durumda gelecek dönemlerde işsizlik, yoksulluk gibi toplumsal sorunların oldukça büyük bir sarmal haline gelmesi kaçınılmazdır.

2015 yılı verilerine göre Türkiye nüfusunun 77 milyon olduğu varsayıldığında her 7 kişiden 1'inin 15-24 yaş arası nüfus grubunda yer aldığı görölmektedir. Bu durum ülkenin dinamik ve genç bir nüfus yapısına sahip olduğunu göstermektedir. Buna göre 15-24 yaş arası genç nüfus 11 786 bin olmakla birlikte söz konusu yaş grubunda yer alanların 4 630'u işgücü içerisinde yer almaktadır.

Türkiye'de genç yoksulluğuna ilişkin veriler Türkiye İstatistik Kurumu tarafından üretilmektedir. Yoksulluk verileri hanedeki birey sayısı dikkate alınarak birey başına düşen gelirin hesaplanması ile belirlenmektedir. Bir diğer ifadeyle genç yoksulluğu ailenin geliri üzerinden ölçölmektedir. Yoksulluk sınırı altındaki genç nüfus ise eşdeğer hanehalkı kullanılabilir medyan gelirleri %60'ının altında kalan gelirin oluşturduğu üst sınırdır (www.tuik.gov.tr). Bu bölümde Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre genç yoksulluğunun boyutları ele alınacaktır.

A) Öğrenim Durumuna Göre Genç Yoksulluğunun Görünümü

Türkiye'de gençlere yönelik ilk resmi verilere 2011 yılında Türkiye İstatistik Kurumu tarafından gerçekleştirilen "İstatistiklerle Gençlik Araştırması"nda yer verilmiştir. Bu tarihten itibaren veriler her yıl düzenli olarak güncellenerek kamuoyuna sunulmaktadır.

Tablo 1: Öğrenim durumuna göre yoksulluk sınırı altındaki genç nüfus (15-24 yaş), ve yetişkin nüfus, (25 yaş ve üstü), 2012-2013.

2012				2013			
Toplam	Okur-yazar değil	Lise altı eğitilmişler	Lise ve üstü	Toplam	Okur-yazar değil	Lise altı eğitilmişler	Lise ve üstü
26,7	61,1	31,4	13,9	27,1	57,1	32,2	14,1
25,6	47,7	30,6	14,5	26,2	47,8	31,3	15,0
16,8	47,6	21,2	5,0	16,5	47,8	20,8	5,2
27,8	65,6	32,2	13,3	27,9	60,7	33,2	13,2
17,7	35,7	16,4	2,8	17,2	34,3	16,3	3,0

Kaynak: TÜİK, İstatistiklerle Gençlik 2014, Erişim, <http://www.tuik.gov.tr>

Tablo 1'de 2012 ve 2013 yıllarına ait öğrenim durumuna göre yoksulluk sınırı altında yer alan genç ve yetişkin oranları yer almaktadır. Tabloya göre 2012 yılında gençlerin %26,7'si yoksulluk sınırı altında yer alırken; 2013 yılında bu oran %27,1'e yükselmiştir. Buna göre her 10 gençten yaklaşık 3'ü yoksulluk sınırı altında yaşamını sürdürmektedir. Tabloda eğitim düzeyi arttıkça yoksulluk

oranlarının azaldığı görülmektedir. Buna göre öğrenim düzeyi açısından yoksulluk sınırı altında yer alanlar incelendiğinde okur-yazar olmayan grubun en büyük oranı oluşturduğu görülmektedir. En düşük oran ise lise ve üstü eğitim düzeyine sahip grupta görülmektedir. Buna göre 2013 yılında okur-yazar olmayan gençlerin %57,1'i yoksulluk sınırı altında yer alırken; lise ve üstü eğitime sahip olanların ise sadece %14'ü yoksulluk sınırı altında yer almıştır.

Tablo cinsiyet açısından incelendiğinde yoksulluk sınırı altında yer alanların genç kadın oranının yoksulluk sınırı altında yer alan genç erkek oranına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bir diğer ifadeyle genç kadınlarda yoksulluk oranı genç erkeklere göre daha yüksektir. 2013 yılında yoksulluk sınırı altında yer alan genç kadınların oranı %27,9 iken genç erkeklerin oranı %26,2 düzeyinde gerçekleşmiştir. 2013 yılında yoksulluk sınırı altında yer alan nüfus oranının en fazla okur-yazar olmayan genç kadınlar arasında, en düşük oran ise lise ve üstü eğitime sahip yetişkin kadınlar arasında gerçekleştiği görülmektedir.

B) İşgücü Durumuna Göre Genç Yoksulluğunun Görünümü

Tablo 2'de 15-24 yaş arası genç nüfusun yıllar itibariyle işgücü durumu gösterilmektedir. 2008 yılında yaşanan krize bağlı olarak işsizlik sorunu gençleri de derinden etkilediği bilinmektedir. 2008 yılında genç işsizlik oranı %20,5 iken, 2009 yılında bu oran yaklaşık olarak 5 puan artarak %25,3'e yükselmiştir. Buna göre 2008 yılında işgücü içerisinde yer alan her 5 gençten 1'i işsiz iken, 2009 yılında her 4 gençten biri işsiz kalmıştır. Söz konusu yıldan sonra istikrarlı olmamakla birlikte genç işsizlik oranının düşme eğilimi gösterdiği görülmektedir.

Tablo 2: Genç nüfusun işgücü durumu

Yıllar	15-24 yaş nüfus	İşgücü	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı(%)
2008	11 490	4 381	38,1	20,5	30,3
2009	11 513	4 454	38,7	25,3	28,9
2010	11 548	4 426	38,3	21,7	30,0
2011	11 534	4 529	39,3	18,4	32,1
2012	11 574	4 422	38,2	17,5	31,5
2013	11 563	4 854	39,6	18,7	32,2
2014	11 724	4 789	40,8	17,9	33,5
2015/mart	11 786	4 630	39,3	18,6	32,0

Kaynak: TÜİK, İşgücü Göstergeleri, 15-24 yaş grubundaki nüfusun işgücü durumu. Erişim, <http://www.tuik.gov.tr>

2015 yılı mart ayı verilerine ait eğitim durumuna göre işsizlik oranı incelendiğinde; okuma yazma bilmeyenlerde işsizlik oranı %11,1 iken; ilköğretim düzeyinde eğitime sahip olanlarda %15,6; genel lise düzeyinde eğitime sahip olanlarda %24'dür. En yüksek işsizlik oranı yükseköğretim düzeyinde eğitime sahip gençlerde görülmektedir. Buna göre yükseköğretim mezunu gençler arasında işsizlik oranı % 27,3'dür. Gelişmiş ülkelerde eğitim düzeyi yükseldikçe işsizlik oranı azalmakta iken; Türkiye'de eğitim ile istihdam arasında böyle bir ilişki görülmemekte, eğitim düzeyi arttıkça işsizlik oranı da artmaktadır. Böyle bir yapının ortaya çıkmasında yeni iş arayanlarının deneyimsiz olması, istedikleri niteliklere sahip iş bulmalarının uzun sürmesi, mesleki formasyonlarının eksik olması, üniversiteden yeni mezun olanların ücret beklentilerinin yüksek olması gibi faktörlerinin yanı sıra eğitimin niteliği ile işgücü piyasası ihtiyaçlarının uyumsuz olmasının da etkili olacağı düşünülmektedir (Öztürk, 2012: 48). 2000'li yıllardan itibaren eğitilmiş gruplar arasında işsizlik sorununun ön plana çıktığı görülmekle birlikte özellikle eğitim

düzeyi yüksek bireylerin vasıf ve becerilerine uygun işler bulamamaları birçok ülkede önemli bir sorun alanı haline gelmiştir. Bu sorunun temelinde işgücü piyasasında eğitilmiş gruplara yönelik talep yetersizliği sorununun yanı sıra piyasa talebini aşan düzeyde eğitilmiş işgücü arzının yer aldığı bilinmektedir (Akgeyik, 2012: 58).

Tablo 3: İşgücü durumuna göre yoksulluk sınırı altındaki genç nüfus (15-24), 2012-2013

	2012				2013			
%	Toplam	İstihdam edilen	İşsiz	İşgücü	Toplam	İstihdam edilen	İşsiz	İşgücü
Toplam	26,7	59,5	36,6	27,8	27,1	70,4	38,0	27,6
Erkek	25,6	64,2	41,7	24,0	26,2	73,4	45,7	23,3
Kadın	27,8	51,9	17,4	30,0	27,9	63,3	18,1	30,1

Kaynak: TÜİK, İstatistiklerle Gençlik 2014, Erişim, <http://www.tuik.gov.tr>

Tablo 3'de 2012 ve 2013 yıllarında 15-24 yaş arasında yer alan yoksul gençlerin işgücü durumuna göre dağılımı incelenmektedir. Buna göre 2012 yılında istihdam edilen gençlerin %59,5'i yoksulluk sınırı altında yer alırken 2013 yılında söz konusu oran % 70,4'e yükselmiştir. İstihdamda yer almasına rağmen yoksulluk sınırı altında yer alan genç oranının yüksek olması işgücü piyasasında işlerin "insana yakışır iş" yada "düzgün iş" niteliğine sahip olmadığını göstermektedir. Buna bağlı olarak istihdamda yer almak yoksulluğu önlemeye yetmemekte, çalıştığı halde yoksul olan bir nüfus ortaya çıkmaktadır. Buna göre 2013 yılında istihdamda yer alan 100 gençten yaklaşık 71'i yoksulluk sınırı altında yer almıştır. Bu durum istihdamda yer almanın yoksulluktan korunmada yeterli olmadığını göstermektedir.

Bir diğer yandan işsiz gençlerin % 38'i yoksulluk sınırı altında yer almıştır. Buna göre her 100 işsiz gençten yaklaşık 40'ı yoksulluk sınırı altında yaşamını sürdürmektedir. TÜİK verilerine göre gençlerin işsizlik nedenlerinin

yüzdesel dağılımı incelendiğinde 2013 yılından önce ilk kez iş arayanlar çoğunlukta iken 2013 yılından itibaren "geçici bir işte çalışıyordu, iş bitti" grubunda yer alanların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bu veriler işgücü piyasasında yaratılan işlerin "düzgün iş" niteliğinden yoksun olduğunu bir kez daha kanıtlamaktadır.

III) GENÇLERE YÖNELİK SOSYAL POLİTİKA UYGULAMALARI

Türkiye’de ilk gençlik politikası 2013 yılında Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından hazırlanmıştır. Bakanlık, ilk politika belgesini takiben en geç dört yılda bir gençlik politikası belgesi hazırlayacağını duyurmuştur. Söz konusu belgede eğitim ve hayat boyu öğrenme, aile, etik ve insani değerler, istihdam, girişimcilik ve mesleki eğitim, sağlık ve çevre, demokratik katılım ve yurttaşlık bilinci vb. gibi konularda gençlerin sorunlarını çözmeye yönelik politikalar oluşturulmuştur. Ailesi düşük gelir seviyesine sahip olan gençlere, sokak çocuklarına, eğitim imkanlarından yararlanamayanlara yönelik politikalar, “dezavantajlı gençler ve sosyal içerme” başlığı altında ele alınmıştır. Bu başlıkta gençlik döneminde yaşanan dezavantajlılığın bireyin toplumdaki uzaklaşmasına ya da kopmasına neden olabileceğine ve bireyin toplumla olan ilişkisini olumsuz yönde etkileyebileceğine dikkat çekilmiş ve bu sorunların bireyin sosyalleşebilmesini sağlayabilecek politikaların oluşturulması ve uygulanması ile giderilebileceği vurgulanmıştır (Gençlik ve Spor Bakanlığı, Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi, 2013).

Son yıllarda genç istihdamını arttırmaya yönelik en kapsamlı teşvik çalışması 2011 yılında Resmi Gazete’de yayınlanan 6111 sayılı düzenlemedir. Söz konusu düzenleme gençlere yönelik aktif işgücü programlarının artırılmasını, mesleki eğitim faaliyetlerinin genişletilmesini, lise ve üstü eğitim almış gençlerin stajyer olarak istihdam edilmesinin kolaylaştırılması amaçlanmaktadır. Bu düzenleme ile ait Sosyal Güvenlik Kurumu 18-29 yaş arası gençlere işveren priminin 5 yıl boyunca kademeli bir şekilde İşsizlik sigortası Fonundan karşılanması öngörülmüştür (Emirgil, 2014: 399). Bu düzenlemede ayrıca 18-29 yaş arası kadın istihdamını arttırmaya yönelik de birtakım düzenlemeler getirilmiştir. Buna göre 18-29 yaş arası gençler veya 18 yaşından büyük kadınlardan; mesleki yeterlilik belgesi sahibi olanlar için 48 ay süreyle, meslek lisesi, meslek yüksek okulu veya İŞKUR kurslarından mezun olanlar için 36 ay süreyle, ilk iki madde kapsamında meslek belgesi olmayanlar için 24 ay

süreyle, ilk iki maddede belirtilen meslek belgesi sahibi olup da 29 yaşından büyük olanlar için 24 ay süreyle işveren prim tutarlarının fondan karşılanması öngörülmüştür. Ayrıca söz konusu madde kapsamında yer alan kişilerin İŞKUR tarafından seçilmesi durumunda bu sürelere ek olarak 6 ay süre eklenmektedir (Altınpınar, 2012: 60).

Aktif istihdam politikaları içerisinde gençler açısından ön plana çıkan program işbaşında eğitim programıdır. Bu programları diğer aktif istihdam programlarından ayıran özellik iş garantili olmasıdır. Bu kurslar aracılığıyla açık iş için gerekli olan tecrübe, nitelik ve beceriler işbaşı eğitim programları aracılığıyla karşılanarak bir yandan gençlerin nitelikleri işgücü piyasası ile uyumlu hale getirilmekte bir diğer yandan işsizliğin azalmasına yardımcı olmaktadır. Söz konusu programdan yararlanmak için İŞKUR'a kayıtlı işsiz olmak, 15 yaşını tamamlamış olmak ve işverenin birinci veya ikinci dereceden kan hısmı olmamak yeterli koşullardır (www.iskur.gov.tr).

2008 yılında yaşanan küresel kriz sonrasında genç işsizliğinin hemen hemen bütün dünya ülkelerinde önemli bir sorun alanı haline gelmesi sonucu ILO'nun da desteği ile 2013 yılında Küresel İşbaşında Eğitim Ağı (GAN) kurulmuştur. GAN'ın amaçları incelendiğinde; işbaşında eğitim imkanlarının sunulması, ilgili paydaşlar ile iyi uygulama örneklerinin paylaşılması, işbaşında eğitimin geliştirilmesi ve destek kampanyaları ile işbaşında eğitim programlarının statüsünün güçlendirilmesi ve ulusal ve bölgesel ağlar kurarak bilgi akışının ve kapasitesinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Türkiye'de bu yapı Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) aracılığıyla 25 şubat 2015 tarihinde kurulmuştur ve Ford Otosan, Tofaş, Arçelik, Mercedes Benz, Çimsa gibi büyük şirketler "işbaşında eğitim ulusal ağı sözleşmesine" imza atmışlardır (www.tisk.org.tr). GAN'ın Türkiye amaçları incelendiğinde GAN'ın amaçlarının yanı sıra yerel düzeyde beceri uyumsuzluklarının engellenmesi ve ulusal politikalara etkide bulunabilmesi için paydaşlarla işbirliği yapılması amacı taşıdığı görülmektedir (www.tisk.org.tr).

Gençlere yönelik bir diğer düzenleme 2014-2023 Ulusal Eylem Stratejisi içerisinde yer almaktadır. Stratejinin temel politika eksenlerinden biri eğitim-istihdam ilişkisinin güçlendirilmesidir. 2015 yılı Eğitim-İstihdam İlişkisinin Güçlendirilmesi Eylem Planında eğitim sistemi içerisinde herkese okul öncesinden başlayarak temel beceri ve yetkinliklerin kazandırılması, genel ve mesleki eğitimin kalitesi ve etkinliğinin artırılması, hayat boyu öğrenme kapsamında açık öğrenme ortamlarının oluşturulması ve hayat boyu öğrenmenin özendirilmesi, eğitim-işgücü piyasası arasında uyum sağlanması, aktif işgücü piyasası politikalarının yaygınlaştırılarak bu politikaların etkinliğinin

arttırılması, eğitim sistemi ve aktif işgücü piyasası politikaları ile proje merkezli yenilikçilik ve girişimciliğin desteklenmesi hedeflerinin gerçekleştirilmesi öngörülmüştür (www.uis.gov.tr/TemelPolitikaEksenleri).

2014-2018 yıllarını kapsayan 10.Kalkınma Planında genç işsizlik oranının 2018 yılında %13,0'a düşürülmesi hedeflenmiştir. Bu hedefe yönelik olarak mesleki rehberlik ve danışmanlık hizmetleri başta olmak üzere aktif işgücü politikalarının etki düzeylerine bağlı olarak yaygınlaştırılacağı, işgücünün eğitim düzeyi yükseltilerek istihdam edilebilirliğinin arttırılacağı ve işgücü piyasası talebine yönelik beceri kazandırılması için yaşam boyu eğitim faaliyetlerinin yaygınlaştırılacağı, insana yakışır iş bağlamında çalışma koşullarının iyileştirileceği ve ücret-verimlilik ilişkisinin güçlendirilmesi politikalarına yer verilmiştir (10. Kalkınma Planı, İstihdam ve Çalışma Hayatı).

SONUÇ

Gençlik dönemi gerek gençlerin yaşamında gerekse toplumların geleceklerini belirleme kırılğan bir dönemi temsil etmektedir. Bu dönemde, mevcut olan sorunların çözülememesi durumunda gelecek yıllarda bu mevcut sorunların derinleşeceği hiç şüphesizdir.

Nüfus açısından aktif olan ülkelerde bir diğer değişle "Demografik Fırsat Penceresi" dönemini yaşayan ülkelerde gençlerin toplumsal ve ekonomik hayat yaşamına yönelik kapsayıcı politikaların oluşturulamaması i ülkelerin büyüme ve kalkınma potansiyellerini kullanamamaları anlamına gelmektedir.

Türkiye'de gençlere yönelik resmi araştırmalar 2011 yılından itibaren yayımlanmaya başlanmıştır. Yoksul gençlere yönelik araştırmalardan elde edilen bulguların sınırlı düzeyde kalması yoksul gençlerin özellikle istihdamdaki durumlarının derinlemesine analiz edilmesini zorlaştırmaktadır. 2015 yılı verilerine göre genç işsizlik oranı toplam işsizlik oranının yaklaşık olarak 2 kat üzerinde seyretmektedir. İşsiz kalan gençlerin işsiz kalma nedenleri detaylı incelendiğinde ise 2014 yılı itibarıyla gençlerin yaklaşık 3'te 1'inin geçici işte çalıştığı ve işin bitmesi sonucunda işsiz kaldıklarını belirttikleri görülmektedir. Genç işsizliğine yönelik bu veriler işgücü piyasasındaki işlerin iş güvencesi sağlama niteliğini taşımadığını dolayısıyla düzgün iş niteliklerinden yoksun olduğunu göstermektedir. Bir diğer ifadeyle gençler istihdamda yer alsa dahi bir süre sonra işsiz kalmaktadır.

Diğer yandan genç istihdamı-yoksulluk alanında en güncel veri olan 2013 yılı verileri incelendiğinde istihdamda yer alan gençlerin yaklaşık 3'te 2'sinin yoksulluk sınırı altında yaşadıkları tespit edilmiştir. Bir diğer değişle gençlerin istihdamda yer almaları yoksulluk sorununu çözmemektedir. Bu veriler bir işin istihdam güvencesi sağlaması ve başta ücret düzeyi olmak üzere çalışanların temel haklarının korunması gerekliliğinin gençler açısından ne kadar önemli olduğu da göstermesi bakımından önemlidir. Yoksulluk sorununun çözümü için işgücü piyasasında düzgün işlerin artırılması gerekmektedir. Aksi halde istihdamda yer almasına rağmen yoksul olmaya devam eden; "çalışan genç yoksullar" grubu ortaya çıkacaktır. Bu açıdan bakıldığında bireyin çalışması karşılığında elde ettiği gelir bireyi yoksulluktan kurtaramıyorsa istihdamda yer almanın bir önemi kalmayacaktır.

KAYNAKÇA

AKGEYİK T. (2012), "Üniversite Mezunu Gençler Arasında Vasıf Formasyonu Sorunu ve İşsizlik Olgusu, İŞKUR, İstihdamda 3i, sayı 7, s.58-60.

ALTINPINAR, İ. (2012), "Genç İstihdamına Yönelik Teşvikler", İŞKUR, İstihdamda 3i, sayı 7, s.60-61.

BERTHOUD, R. and ROBSON, K. (2003), "Early Motherhood And Disadvantage: A Comparison Between Ethnic Groups" Colchester: University of Essex (ISER working paper no. 2003-29).

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KALKINMA PROGRAMI. (2008), Türkiye İnsani Gelişme Raporu, UNDP

DİNÇER, M. (2003), "Eğitimin Toplumsal Değişme Sürecindeki Gücü". Ege Eğitim Bilimleri Dergisi, 1(3), 102-112.

ENNELİ, P. (2010), "Türkiye'de Toplumsal Kategori Olarak Yoksul Gençlik" Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi, sayı 23, 41-67.

FRIEDMAN, M. (2011), Kapitalizm ve Özgürlük" 2. Baskı, İstanbul, Plato Yayınları.

GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI. (2013), Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi.

GHAI, D. (2006), Decent Work: Objectives and Strategies, ILO.

GÜNDOĞAN, N. (2010), Okuldan Çalışma Hayatına Geçiş: Örnek Uygulamalar, <http://www.journals.istanbul.edu.tr/> (10 .07.2014)

GÜNDOĞAN, N. (2010), "İstihdam Politikalarının Bir Hedefi Olarak "İş Kalitesi" ve Uluslararası Kuruluşların Bu Konudaki Yaklaşımları", Çimento İşveren Dergisi, Ocak, 2010.

KARADENİZ, O. (Ed). (2007), Türkiye'de Eğitim ve Beşeri Sermaye, 1. Baskı, Ankara, Gazi Kitabevi.

KILIÇ, C., BÜLBÜL, O. (2012), "Genç İşsizliğine İlişkin Teorik Çerçeve ve Dünyada Genç İstihdamının Durumu", İŞKUR, İstihdamda 3i, sayı 7, s.40-46.

MURAT, S., ŞAHİN, L. (2011), "AB'ye Uyum Sürecinde Genç İşsizliği", İstanbul, İstanbul Ticaret Odası.

NEUMAN, W. L. (2012), *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar 1* (çev. Ö.Sedef). Ankara: Yayın odası (Eserin orijinali 1991'de yayımlandı).

ÖZDEMİR, M. (2011), "Eğitim Yönetimi Politikalarındaki Dönüşümün Yoksulluk Üzerindeki Olası Etkisi". *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(3), s. 707-725.

ÖZTURK, N. (2005), "İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü", *Sosyo Ekonomi Dergisi*, Ocak-Haziran, 2005-1, s. 27-44.

ÖZTÜRK, Ö. (2012), "Türkiye'de Genç İstihdamı", *İŞKUR, İstihdamda 3i*, sayı 7, s.46-50.

PALAZ, S. (2005), "Düzgün İş (Decent Work) Kavramı ve Ölçümü: Türkiye ve OECD Ülkelerinin Bir Karşılaştırması", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, sayı 50, s.479-505.

PAVIS, S., PLATT S., HUBBARD, G. (2000), *Young People In Rural Scotland Pathways to Social Inclusion And Exclusion* 20-30.

ŞAHİN, L. (2012), "Türk Eğitim Sisteminin İstihdam Yaratma Potansiyeli". *İş'te Çalışanlar Dergisi*, sayı 6, s. 12-15.

ŞEKER, D. S. (2011), "Türkiye'nin İnsani Gelişme Endeksi ve Endeks Sıralamasının Analizi". *Kalkınma Bakanlığı yayın No:2828*.

TANSEL A. ve GÜNGÖR, N. D. (1997), *The Education Attainment of Turkey's Labor Force: A Comparison Across Provinces and Over Time*. *METU Studies In Development*, 531-547.

TELATAR, O. M. ve TERZİ, H. (2010), "Nüfus ve Eğitimin Ekonomik Büyüme Etkisi: Türkiye Üzerine Bir İnceleme", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(2), 197-213.

TEZCAN, M. (2012), "Yoksulluk, Eğitim Teknolojileri ve Avrasya Ekonomileri". *International Conference On Eurasian Economies 2012*, 438-444.

THE ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT. (2013), "Doing Better for Children", [http:// www.oecd-ilibrary](http://www.oecd-ilibrary) (20.07.2014).

THE ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT (2014), *Education at a Glance 2014: Country Note – Turkey*.

EMİRGİL, B. (2014), "Gençlere Yönelik Sosyal Politikalar", *Sosyal Politika*, (Ed.) Aysen Tokol ve Yusuf Alper Bursa, Dora Yayınları.

TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU. (2013), "İstatistiklerle Gençlik" [http:// www.tuik.gov.tr](http://www.tuik.gov.tr). (18.06.2014).

TREANOR, M. C. (2012), "Impacts of Poverty on Children and Young People", <http://withscotland.org/download/impacts-of-poverty-on-children-and-young-people> (10.01.2014).

UNITED NATIONS INTERNATIONAL CHILDREN'S EMERGENCY FUND. (2011), Türkiye'de Çocukların Durumu Raporu. UNICEF.

UNITED NATIONS INTERNATIONAL CHILDREN'S EMERGENCY FUND. (2013), Erken Yaşlarda Çocuk Refahı ve Kadın İstihdamı Politika Belgesi. UNICEF.

YAMANOĞLU, A. M. (2010), "Tüketim Toplumunda Genç ve Yoksul Olmak, Kültür ve İletişim Dergisi", 13(2), s. 41-80.

YÜKSEL, A. (2014), "Endüstri İlişkilerinde Sosyal Diyalog Mekanizması olarak Toplu Sözleşme Süreci ve Önemi", Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 19(2), s. 109-125.